

A salgótarjáni Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár új épületéről

Papp István

Miért, hogy a *Könyvtári Figyelő* nem tájékoztatta olvasóit már a tervezés-építés időszakában legújabb jelentős közművelődési könyvtáráépületünkről, mint tette ezt a Békés Megyei Könyvtár és a szegedi Somogyi Könyvtár esetében? Miért nem kapott lehetőséget a könyvtáros és az építész, hogy kifejtessék koncepciójukat a nyilvánosság előtt is? Talán annyira hozzászoktunk már ahhoz, hogy néhány évenként a követelményeknek megfelelő, új épületbe költözhetik egyik-másik megyei és nagyvárosi könyvtárunk, hogy nem töltenek el izgatott várakozással a tervezésről és építkezésről szóló, jó és rossz hírek? Mintha a salgótarjáni *Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár (BBNMK)* új épülete megteremtésének nagy vállalkozását nem kísérte volna annyira figyelemmel a szakmai közvélemény, mint tette ezt mások esetében, s mintha kissé kívülről szemlélte volna a helyi erőfeszítéseket, talán némi fenntartásokkal is.

Meglehet azonban, a vállalkozás lebonyolításának nálunk szokatlan tempója miatt nem volt érkezése a szerkesztőségnek, hogy előzetesen is hírt adjon róla. Bár a szakmai programot még 1978-ban dolgozta ki a könyvtár, az események csak 1983-ban gyorsultak fel, amikor a Megyei Tanács döntést hozott a beruházásról, s a Lakótervet bízta meg a tervek elkészítésével. Az első tervkonceptiót *Pózna Erzsébet* vázolta föl, aki tragikus körülmények között bekövetkezett halála miatt nem tudta folytatni a munkát. Tőle *Finta József* vette át a feladatot, s tervei alapján már 1984 szeptemberében versenytárgyalást írhatott ki a Nógrád Megyei Beruházási Vállalat az építkezésre. A Nógrád Megyei Állami Építőipari Vállalat két versenytársa előtt nyert megbízást, s kezdte meg az épület felhúzását 1985. január 10-én. A műszaki átadásra 1987. december 21-én került sor, a használatbevételei eljárást 1988. március 11-én, az üzembehelyezési eljárást 1988. május 20-án folytatták le. A BBNMK 1988. március 1-jén zárta be kapuit régi helyén, s június 6-án nyitotta ki új székházát használói előtt. Az épület bruttó alapterülete 5410 m², beépített térfogata 34 000 m³. Mai szemünkkel nézve nem volt drága: 170 679 000 forintba került, amiből 159 millió volt maga az épület és gépészeti felszerelése, 3,4 millió az állóeszközök és gépi berendezések, 0,846 millió a stúdió kialakítása és 7,433 millió a bútorzat. Persze ez nem jelenti azt, hogy nem kell a könyvtárra többet költeni: kiegészítő bútorokra, gépekre (sokszorosítás, gyorsmásolás stb.), textiliára (pl. elsőtétítő függönyök), s legfőképpen számítástechnikára. A dolgok rendje azonban már csak ilyen: minél jóllakottabb az ember, annál nagyobb az étvágya.

Az alábbiakban a könyvtár épületének, betelepítésének, bútorzatának a kritikai áttekintését adjuk. Noha tudjuk jól, hogy egy új épületbe való költözés egyúttal a könyvtár teljes szakmai megújulását is jelenti, most nem térhetünk ki arra a hatalmas és elis-

merésre méltó teljesítményre, amelyre a könyvtár dolgozói joggal büszkék, s amely az új épület elfoglalásának és működtetésének előfeltétele volt. Az érdeklődők figyelmét felhívjuk *Vajda Kornélnak* a *Könyvtáros-*ban megjelent cikkére (Csoda Salgótarjánban, 1988. 11. sz. 637—643. p.), valamint magának a BBNMK-nak e tárgyú, belső és publikált dokumentumaira. Kritikai észrevételeinknek kettős célja van: az egyik az, hogy a jövőben épülő könyvtárak számára levonjuk a hasznosítandó és kerülendő tanulságokat, a másik pedig az, hogy bizonyos szempontokat megfontolásra ajánljunk a BBNMK-nak, amikor majd néhány év múlva — ahogyan ez minden új épület esetében szokásos és szükségszerű —, a használat és az üzemelés tapasztalatai alapján szemügyre veszi szolgáltatásainak elrendezését és elvégzi az indokolt áttelepítéseket és módosításokat. Erre mindenképpen sor fog kerülni, — csak vigyázni kell, nehogy elsiessék, mert előbb még be kell lakni az épületet —, részben a szolgáltatások fejlődése, részben a számítástechnika megjelenése és az audiovizuális technika kibontakozása következtében. Hozzátehetjük azonban, ez az önvizsgálat négy-öt év múlva azért is esedékes lesz, mert úgy látszik, hogy az a könyvtári modell, amely az épület szakmai koncepciójának alapját képezi, az átmenet jegyeit hordja magán. A térrendszer iránti követelményét úgy fogalmazta meg, hogy szakrészleges és hagyományos elrendezésre egyaránt alkalmas legyen (most a külön prézens állomány és olvasóterem, valamint kölcsönzői tér mellett döntöttek), hogy külön gyerekrészleg legyen (de ne gyerekgettóként, hanem az egyéb nyilvános terekhez szervesen kapcsolódva), hogy az audiovizuális szolgáltatásokról önálló részleg gondoskodik, de térileg ne különüljön el a könyvtár egészétől, hogy egységes ellenőrzési-nyilvántartási pont működjék, s az ellenőrizze a bejövő-kimenő forgalmat, (a demarkációs vonalon átlépve mindenki szabadon mozoghasson a nyilvános tér egészében), hogy a nyilvános szolgálat szolgáltatásai jelenjenek meg már a földszinten, s a hátrányos helyzetű személyek könyvtárhasználatát minden módon megkönnyítsék stb., stb. S az a benyomásunk, hogy a könyvtárépület térrendszerében jelentkező problémák éppen erre az átmenetiségre vezethetők vissza; ugyanakkor hozzá kell tennünk, hogy kellő rugalmasságot látunk ebben a térrendszerben ahhoz, hogy a megváltozó könyvtármodell számára is kellő szintérül szolgáljon.

Az építész a megadott szakmai koncepciót ültette át a maga koordinátarendszerébe. Alapelvünk, hogy a könyvtárépületek kiértékelése során igyekszünk tartózkodni az esztétikai kategóriák érvényesítésétől, s szigorúan a szakmai funkcionalitás szempontjaihoz tartjuk magunkat. Most mégis meg kell állapítanunk, — még ha ez a megállapítás szubjektív és elemzéssel alá nem támasztott is —, hogy ez az épület szép. Tetszik. Tetszik kívülről és tetszik belülről, legalábbis a nyilvános szolgálatot befogadó terei tetszenek. Kissé elébeágyva részletes megjegyzéseinknek annyit azonban már most meg kell jegyeznünk, hogy a szépség oltárán fölládozódott néhány funkcionális követelmény; mintha az építész minden figyelmét a belépő használót fogadó esztétikai minőségekre fordította volna, s kevesebbet törődött volna azzal, ami a színpalak mögött van, s az egyéni használó és az üzemeltető szemszögéből kissé nagyvonalúan bánt azzal is, ami a színpalak elé került. Sommásan: kevesebb térélménnyel is beérnénk, ha többet kaptunk volna a terek használati értékében, az épületrészek szervezettebb összefüggésében, egyszerűbb közlekedési útvonalakban. Utólag úgy tűnik, e problémák jó része elkerülhető vagy csökkenthető lett volna, ha a könyvtár érdekelt részlegeinek munkatársai még intenzívebben részt vettek vagy vehettek volna az általános és részletes építészeti koncepció, illetve tervek kidolgozá-

sában. A nagyvonalúság kétségtelenül növelte az esztétikai hatást, de elhanyagolta a részleteket. Kézenfekvő a kérdés: a rendelkezésre álló építési és könyvtárosi kapacitás ne tette volna lehetővé, hogy a részletek is hasonló színvonalon nyerjenek megoldást, mint az egész? Dehát nézzük a részleteket.

A könyvtár elhelyezkedése a város egészében ma jónak mondható: a vasút- és távolsági autóbusszállomáshoz közel, két lépésnyire a kereskedelmi központtól, ugyanakkor kis távolságot tartva a napi nyüzsgéstől. Egyetlen nyitott kérdés van ebben a tekintetben: mi lesz, ha elkészül a városközpontot az átmenő forgalom alól tehermentesítő útvonal, amely a könyvtár és a vasúti töltés között húzódik? Hogyan fogják megközelíteni az épületet a vasúti töltés túlsó oldaláról érkező használók, s mennyire fogja zavarni az út forgalma a könyvtárban tartózkodókat? Jut-e elég parkírozóhely a gépkocsin érkezőknek?

Nagy vonzerőt jelent az épület külső formája. A dobozházak közül érdekesen, de nem hivalkodóan válik ki tornyos sziluettje. Gondosan kialakított bejárata (bár a kurzív betűk a könyvtár nevének felírására modorosnak tűnnek, a névadó szobra pedig groteszken kicsi, sőt, itt alighanem fölösleges) bátorít a belépésre, s megkezdődött az épület előterének a bebútorozása is az amfiteátrummal, padokkal. Várjuk, hogy a könyvtár maga is kitüremkedjék erre a területre kiállítási tárlókkal, plakátokkal, hirdetésekkel, még több kényelmes bútorral. Hiányzanak még a külső táblák, amelyek a nyitvatartási időpontokat, a fő szolgáltatásokat adják hírül. Lehet, hogy kerékpártárolóra is szükség mutatkoznék. A területrendezés befejeztével valószínűleg gyarapodni fog a máris szép növényzet. A zászlórudakon pedig hadd lengjenek minden nap zászlók, hiszen ha hétköznapi történet is, mégis ünnep a könyvtár felkeresése.

Gondoltak a tolokocsiban közlekedőkre, de inkább csak a könyvtárosok, az építész nem volt következetes partnerük. Ezért kellett utólag egy farámpát illeszteni a főbejárat egyetlen lépcsőfokához, átalakítani utólag a nekik szánt mosdót; a padlószőnyegen nehezen gördül a járószék, a liftbe pedig motoros változata bele sem fér. (Sha be is férne, akkor is csak átszállással lenne megközelíthető számukra az olvasótermi szint.)

Talán a nyilvános tér földszinti részének kialakítása az, amely leginkább jellemző erre a könyvtárra, s válthat ki egymással vitatkozó véleményeket. Helyeselhető, hogy a könyvtár szolgáltatásai mindjárt a földszinten, a bejáratához közel megjelennek. Előnyös, hogy a klubszoba (24 fő) és az előadóterem (70 fő) együtt is, külön is zsilipszerűen, tehát az ellenőrzési vonal előtti vagy utáni térszakaszból is megközelíthetően működtethető; ezt a lehetőséget az előadótermi övezet külön mosdócsoportja csak aláhúzza. (Igazából azonban nem megoldott, hogy a könyvtár egyéb szolgáltatásainak zárvatartása idején tartott rendezvények közönsége ne szivároгjon át a nyilvános szolgálat egyéb tereibe.) Praktikus az előadóteremhez csatlakozó kelléktár, amely egyben az előadók felkészülését is szolgálja.

A belépő használót a bejáratnál mindjárt eligazító tábla tájékoztatja a földszinten és az emeleten található szolgáltatásokról, s néhány lépést téve a látogató maga előtt látja az épület szinte egész térrendszerét: jobbra a ruhatár és az ellenőrzési pont, előtte az emeletre vezető lépcső, a lépcsőháza fűzött emeleti terek, a lépcső mögött a büfé, tőle balra a magazin- és újságolvasó (jó megoldás!), s hozzá balra csatlakozóan a zenei részleg és stúdiója.

Éppen ez az utóbbi az a szokatlan gondolat, ami e könyvtár jellegzetessége. Jól érzékelhetően az a megfontolás vezette a könyvtárat, hogy a népszerű szolgáltatást ne rejtse el valahol a nyilvános szolgálat terei mélyén. A csoportos zenehallgatási igény kielégítése végett közvetlen kapcsolatba kívánta hozni a részleget az előadótermi övezettel. (Vizuális kapcsolat is fűzi a stúdiót az előadóteremhez.) Tekintettel volt arra is, hogy sokan a zenehallgatás mellett szívesen lapoznak folyóiratokat. A törekvés szimpatikus, de eggyel nem számolt: a különféle korosztályok és különféle zenei igények egy térben való kielégítése eddig még mindig problémákat, konfliktushelyzeteket okozott. Az osztatlan terek következtében a komolyzenét hallgatókat zavarja a mozgás és a zaj, a könnyűzene híveinek hangosabb reakciói pedig felhatnak az emeleti terekbe is. Belsőépítészetileg inkább látványos, mintsem praktikus a zenei részleg kialakítása: a stúdióra túl sok funkció hárul (bár a csoportos videózást másik helyiségből vezérlik) és igen alkalmatlan munkahelynek, a hozzátartozó pult viszont túlméretezett; ügyetlen és kényelmetlen a körbeülhető monstrum, amely a laza zenehallgatást kívánná szolgálni; a zenei olvasói asztalokat két személynek szánták, holott egynek valók (110 cm széles asztalok), s nem kaptak helyi világítást; lemezturkálók nincsenek, a részlegben lévő hanglemezek csak a katalógus segítségével férhetők hozzá; a diafilmeket és a hangoskönyveket a távoleső raktárban helyezték el, bár a kölcsönzési adminisztrációjuk itt történik. Ismét megbizonyosodott, hogy a helyi zenehallgatás kezelőpultja és a stúdió két különböző funkciót hordoz, s nem szerencsés összekombinálásuk. Egyébként mind a kezelőpultnál, mind a stúdiónál mintha a túlzott igényesség fordult volna visszajára: az interaktív kapcsolatot lehetővé tevő fülhallgatók túl nehezek, nem váltak be, s továbbra is a használó és a könyvtáros közvetlen kommunikációja érvényesül; a teljes mértékben a stúdióba centralizált zenehallgatás nehézkesnek bizonyul a gyakorlatban, s a profi szintű technika mintha túlméretezett volna. A zenei részleget jól egészíti ki a hangszigetelt szoba: a nyelvtanulást, az intenzív csoportos zenehallgatást és a csoportos videózást szolgálja. (Az egyéni videohasználat megoldása még a jövő feladata.)

Mielőtt felmennénk az emeletre, vessünk egy pillantást minden könyvtár allergikus pontjára, a nyilvántartási-ellenőrzési pontra. Mint hallottuk, a kölcsönzőpult nem sikerült első nekifutásra a belsőépítésznek; utólag kellett a használhatóságához legszükségesebb módosításokat végrehajtaniok a könyvtárosoknak, s azt hisszük, ergonómiai szempontból még mindig sok kívánnivaló maradt vele szemben. Hiányoljuk célszerű megvilágosítást és feliratozást is. Ami az elhelyezését illeti, vagyis a használói forgalom főáramával párhuzamos és hátrahúzott telepítését, ez a megoldás előnyöket és hátrányokat egyaránt felmutat. Előnyös, hogy közvetlen út vezet tőle a raktárba, a nyilvános és szolgálati célokot egyaránt szolgáló egyik lifthez (a másik, hasonlóan kettős funkciójú lift a szolgálati szárny és a nyilvános szolgálati terek határán található), s csatlakozik hozzá egy (bár ablaktalan) irodahelyiség is a belső munkák elvégzésére. Hátrányos viszont, hogy a nyilvános térbe csak a liften keresztül léphet ki a kölcsönző könyvtáros, s túl széles a pult előtt a könyvtárat elhagyó olvasó útja, ami megnehezíti az ellenőrzést. (Addig ha jöttek, ha visszahúzza, a bástyaszerűséget kerülve kell elhelyezni a kölcsönzőpultot, amíg lassan komoly allományvedelmi problémákkal kell szembenéznünk. Lehet, hogy vissza kell térnünk a szigetszerű elhelyezéshez? A nyilvántartás számítógépesítése lehetővé teszi, a forgalom növekedése indokolja ezt a megoldást.) Meg kell említenünk még két, az

ellenőrzési ponthoz kapcsolódó problémát: az egyik az, hogy az itteni kommunikációs zaj bizony zavaróan felhallatszik az emeleti olvasótermi övezetbe, a másik — kisebb —, hogy az alkalmazott könyvszállító kocsiknak túl kicsi a kereke, ezért nehezen mozognak a szőnyegpadlón.

A nyilvános szolgálati tér fő esztétikai attrakciója az emeletre vezető lépcső, lift, liftház és ez utóbbihoz vezető szolgálati lépcső, illetve a fölöttük lévő toronyból áradó felső bevilágítás. Ahogy az olvasó felérkezik az emeletre, egy pillantással átfoghatja azt a hármastéregységet, amelyben a felső szintre került három fő szolgáltató — a kölcsönzés, az olvasóterem a kézikönyvtárral és a gyerekrészleg — elhelyezkedik. Ahányszor csak felmegy, biztos, hogy elidőzik *Péterffy Gizella* szép pannója, a „*Jelenések Balasról*” előtt, vagy legalább végigfuttatja rajta a szemét. Ha nem is tudatosan, de gyönyörködik a szép és jól elhelyezett növényzetben. (A zöld nagy csoportokban, koncentráltan díszíti a teret és javítja a klímát, s nem burjánzik el — mint sajnos sokhelyütt —, állványon, katalógusszekrényen és minden lehetetlen helyen.)

A három emeleti téregység — bár szorosan összefügg egymással, s egy légteret képez —, külön-külön sajátos karakterrel bír. A gyerekrészleg tere esik legközelebb a felérkezőhöz, s egy meseszoba egészíti ki. A kölcsönző részleg vonzerejét a hosszan elnyúló felső bevilágító jelenti. Az olvasóterem — melynek szintje sajnos tíz lépcsőfokkal (még hiányoznak a csúszásgátló csíkok!) magasabbra került, s ezért személy- és dokumentumforgalma bonyolultabbá vált —, a könyvtár három tornya közül a legnagyobb alatt helyezkedik el, s középen csigalépcső vezet a galériára. Valószínűleg e jellegzetességek miatt kerültek az egyes funkciók a maguk helyére, de az épületadottságok lehetővé teszik az esetleges későbbi átcsoportosítást. Úgy látjuk, most minden szolgáltatás helyet talált magának, bár a betelepítést nem érezzük minden vonatkozásában meggyőzőnek. Mintha még fészkelődne az épületében a könyvtár, s mint egy új ruhát, most kezdi a maga alakjához törni. Természetesen az új ruha is visszahat viselőjére. Ezért a kötelezően kivárandó néhány év múltán érdemes lesz a szerzett tapasztalatok fényében újragondolni az elrendezést. Első benyomásunk szerint az olvasótermi és kölcsönzői három szolgálati pont helye még nem végleges, a katalógusok talán túlságosan a kölcsönzői tér felé csúsztak, a kiállítások helye kérdéses az olvasóterem előtt stb. Komoly figyelmet érdemlő problémának ítéljük, hogy az olvasótermi övezetbe nagyon behallatszik a földszint és a gyerekrészleg zajja. A könyvtár azonban még csak most lakja be épületét, s lehetséges, hogy a használat mégis igazolni fogja ezeket a betelepítési döntéseket.

A kölcsönző részleg tengelyében végighúzódnak a növényzettel és kényelmes fotelekkel berendezett, felülről megvilágított tér jobb- és baloldalán találjuk a szép-, illetve szakirodalmat TÉKA-állványokon. (A nyilvános terekben általában ezt a bútorrendszert alkalmazták.) A felállítás hagyományos, de mondjuk meg mindjárt, hogy a térnek a főhomlokzat felé eső kiöblösödésében már megjelennek a tematikusan elrendezett kínálat kezdeményei is. (Felvetődött bennünk: nem lenne-e célszerűbb ennek a szolgáltatásnak mégis inkább a földszinten helyet találni?) Ugyancsak ebben a sávban található az igen jól kihasznált szemináriumi szoba, bizonyítva, hogy egy ekkora nagyságrendű könyvtárban nem jelent problémát, sőt előnyös az ellenőrzési ponton belül, az állomány közvetlen közelében színteret biztosítani a csoportos foglalkozásoknak. Itt tesszük szóvá, hogy bár tartalmilag nagy gondot fordítottak a feliratozásra, s a feliratok jól vezetik a

használót, a könyvtár egészét tekintve stílusuk nem egységes, több betűtípust alkalmaztak, s ez rontja az összhatást. Az emeleti szint legcsendesebb része ez a kölcsönzői övezet, ezért az olvasók szívesen telepsznek le az ablakok mellé helyezett egyszemélyes asztalokhoz; sokan az olvasóteremből is átvonulnak ide.

Az olvasóterem négyzetalakú, de csak az egyik falán vannak ablakok, s így az olvasói munkahelyeket ide csoportosították. A térben a kézikönyvek mellett jutott hely a „komoly” kurrens folyóiratoknak és a legkeresettebb folyóiratok öt-tíz évre visszamenő évfolyamainak. (Viszont a helyismereti gyűjtemény jó része a raktárba került, s így közvetlenül nem hozzáférhető.) Az olvasóterem fölötti galéria elég széles (3 m) ahhoz, hogy állományt és olvasóhelyeket fogadjon be, de klímája és lifttel való elérhetetlensége miatt egyelőre csak tartaléktérként vehető számításba. (Így most csak dekoratív szerepet tölt be.) Egyébként a nyilvános terek egészét tekintve is megállapítható, hogy vannak még tartalék négyzetméterek, s ez megnyugtató a könyvtár fejlődése, esetleges új szolgáltatások bevezetése szempontjából.

Mind a kölcsönzőhöz, mind az olvasóteremhez közvetlenül több kisebb helyiség csatlakozik, amelyekben négy kutatószoba és az olvasószolgálati irodák helyezkednek el. Ez a megoldás dicsérhető, mert nemcsak a könyvtárosok érik el rövid úton a nyilvános tereket, hanem a használók is a könyvtárosokat.

A legtöbb megoldatlanságot a gyerekrészlegben látjuk, annak ellenére, hogy igazán bőségesen jutott alapterület a legfiatalabbak részére. Legfőbb kifogásunk, hogy nem kelti gyerekrészleg benyomását, hanem tulajdonképpen a felnőtt részleg egy variánsa. Kissé komorra (sötét bútorok) és katonásra (a bútorok elrendezése) sikerült. Általában hiányzanak hazai könyvtárainkból a gyerekekhez illő bútorok, s ezért minden új könyvtártól azt reméljük, megoldja ezt a problémát. A lecke továbbra is fel van adva könyvtárberendezőinknek. Reméljük, Salgótarjánban hamarosan sort kerítenek arra, hogy a felnőtt dohányzónak berendezett övezet valódi gyerekfoglalkoztatóvá alakuljon át, a gyerekeknek alkalmatlan olvasóasztalokat megfelelő célbútorok váltsák fel, s megjelenjenek azok a kiegészítő, játékos bútorok is, amelyek a gyerekrészleg hangulatát adják.

Lehet, hogy a gyerekrészleg problémái abból adódnak, hogy a tervezés során nem gondolták végig e részleg funkcióit, s nem keresték meg hozzájuk az adekvát építészeti és belsőépítészeti megoldásokat. Egyértelműen dicsérni csak a meseszobát tudjuk (bár kérdésesnek tartjuk, előnyös-e, hogy három oldalról üveggel övezi), de nagyon hiányoljuk az elkülönített gyerekfoglalkoztatót, vízvételi lehetőséggel, mosható padlóborítással. Az mégsem járja, hogy a gyerekeket állandóan csendre kell, hogy intsék a könyvtárosok, mert zajongásuk, de még a nevetésük is behallatszik az olvasóterembe. Hát hol zajongjanak, ha nem a gyerekkönyvtárban?! Persze, hadd használja a gyerek az egész könyvtárat igénye és az együttélés szabályai szerint, de legyen meg az ő kizárólagos területe is, ahol nem kell felnőttmódra viselkednie.

Az egyéni zenehallgatás nem lehetséges a gyerekrészlegben; ezen előbb-utóbb segíteni kell. A katalógus messze esik a kézikönyvtártól; ez a könyvtárhasználati foglalkozások során nehézséget okoz. A gyerekkönyvtárosok munkaszobája ugyanolyan gyenge munkakörülményeket nyújt, mint a stúdió vagy a kölcsönzési adminisztrációs iroda. A feltétlenül szükséges „kacattár” a foglalkozások kellékeivel messzire esik a részlegtől.

A könyvtár szakmai koncepciója tudatosan vállalta a klasszikus hármas tagoltságot, s nem tűzte ki célul a teljes flexibilitást. Helyesen tette, s azt hisszük, ez a döntése összhangban áll a nemzetközi trenddel is. A raktár és az irodák-műhelyek övezete mintegy harmadát teszi ki az egész alapterületnek, ami elfogadható és indokolt arány. Mindkét övezet az épület földszintjén helyezkedik el, s az irodák az újság- és magazinolvasóból, a raktár pedig a kölcsönzőtől (bár kissé hosszú útvonalon) közelíthető meg.

A raktár kétszintes, — ez az oka annak, hogy a fölötte lévő olvasótermet befogadó tér az emeleti szinttől félszinttel magasabbra került. A 200 000 kötetnyi kapacitás megnyugtató. Egyszerű és olcsó megoldásként Dexion-Salgó állványzatot alkalmaztak. (Az egyméteres tengelytávolság kissé szűknek tűnik.) A raktári szinteket külön könyvlift köti össze az egyik emeleti és az olvasótermi szinten lévő szolgálati ponttal; kár, hogy nem fér bele egy könyvszállító kocsí, nem is szólva a raktárosról. Sajnáljuk, hogy az első emeleti nyilvános térből nem lehet közvetlenül belépni a felső raktári szintre, de ez volt az ára a jobb helykihasználásnak.

A szolgálati övezethez külön bejárat szolgál. Talán érdemes lett volna rampát alkalmazni lépcsők helyett, de ettől eltekintve jó a kialakítása és kapcsolata a szorosan idetartozó helyiségekkel (porta, gépkocsivezetők tartózkodója, garázs, szeméttároló, csomagtároló). Az irodákban kényelmes hely jut a megemelkedett könyvtárosi létszám-nak (meghaladta már a nyolcvanat!), viszont nem hallgathatjuk el, hogy nem értünk egyet az olyan magas parapetekkel (ezeket láttuk az emeleti irodákban is), amelyek megakadályozzák, hogy az íróasztalnál ülő alkalmanként kipillantasson az ablakon; ez klausztrofóbiás érzést kelt, s nem felel meg az ergonómiai követelményeknek. (A nyugatra néző szárnyon még elfogadnánk a magasan lévő ablakokat, mert itt nincs mire kilátni, de semmiképpen sem a keleti oldalon.) Az irodákba is új, de nem hivalkodó bútorzat került (az igazgatói irodában is ugyanazt a puritán egyszerűséget láttuk, mint másutt), ami emeli a könyvtár eleganciáját. A legtöbb helyiségben beépített szekrény, kézmosó is van. Nem kerülhető meg egy kényes kérdés erről az övezetről szólva, mégpedig az állománygyarapítók-feldolgozók munkahelyének kialakítása. Minden eddigi új megyei könyvtárunkban egységes tér jutott ennek a részlegnek, így Salgótarjában is, abból kiindulva, hogy az itt dolgozók ugyanazt a kézikönyv- és katalógusapparátust használják, hogy a könyvek könnyebben szállíthatók az egyik munkaállomástól a másikig. Most Salgótarjában azt kellett megállapítanunk, nem biztos, hogy ez az üdvöztető megoldás, lehet, hogy más módon kell ezt a munkahelyet kialakítani. Külön szobákat mégis? Mielőtt e mellett voksolnánk, meg kellene próbálni úgy megformálni a nagyterű irodát, legalább egyszer, ahogy az a nagykönyvben meg van írva: speciális bútorzattal, panellrendszerrel egyaránt biztosítani a közös munkahely előnyeit és az egyéni munkahely magánszféráját. S talán fontosabb, hogy ez a részleg közelebb kerüljön a raktárhoz, s különösen a nyilvános szolgálathoz, mint a szolgálati bejárhoz. (Talán inkább a zajosabb műhelyeket kellett volna a bejárhoz közel telepíteni.)

Elegendőnek látszik a műhelyeknek jutott terület: sokszorosító, kötészet, fotolabor, TMK, szövegszerkesztő. A helyiségek lehatárolására alkalmazott Albafal ugyan könnyen szerelhető, vágható, de nem szigeteli eléggé a hangot. Így a sokszorosító melletti feldolgozó iroda bizony elég zajos. A szolgálati övezet ablaktalan magjában bőven jutott hely anyagraktáraknak, s a módszertani-ellátó részleg letéti raktárának.

Nem feledkeztek meg a szociális helyiségekről sem. Még időben sikerült megnagyobbítani a női öltözőt a férfiaké rovására, — a dolgozóknak csak 10 %-a férfi. Jó gondolat, hogy a személyzeti teakonyhát a nyilvános szolgálati térbe nyíló büféhez kapcsolták (a büfé — ha találnak vállalkozót — erre is kiszolgálhat), a kivitel azonban kevésbé sikerült: nincs ablaka, természetes szellőzése, kicsit rideg, s egyáltalán nem kelt otthonos benyomást. (A munkateljesítményt nem úgy lehet növelni, hogy a pihenőhely ne legyen kellemes és kényelmes, hanem úgy, hogy felüdítsen.) S egy ekkora könyvtár elviselt volna egy vendégszobát, különös tekintettel a számos meghívott előadóra és az emelkedő szállodai árakra.

Az épületgépészet nemcsak új könyvtárainkban, de csaknem minden új hazai épületben problémákban gazdag terület. Itt is panaszkodnak a könyvtárosok az épület klímájára, — ezen bizonytalanságot segíteni fog a berendezések szabályozása, a szellőzés szakaszolásának megoldása, a fűtés kiegyensúlyozása, ha tökéletes, minden igényt kielégítő végeredményre nem lehet számítani. A gépek zúgását sem lehet kiküszöbölni, de energiafogyasztásukat lehet csökkenteni. S ha jutna pénz a hűtőberendezés megvásárlására, akkor nyáron sem lenne olyan meleg az épület.

Nem fordítunk elég figyelmet könyvtáraink megvilágítására. Megelégszünk — ahogy itt is —, a kellő fényerővel, de sem az energia takarékoság szempontjai (a könyvtár utólag kezdett hozzá a világítás szakaszolásának kivitelezéséhez), sem a funkcionalitás (helyi és általános világítás, drámai hatások, vegyes fényforrások stb.) követelményei nem kaptak elég figyelmet. Az elsőtétítő függönyöket is csak most, utólag tervezik felszerelni a nyilvános övezetben.

Reméljük, hogy a füstérzékelők, a vízfűgőnyök, a betörésjelzők és az infravörös mozgásérzékelők időben jeleznek tűz- és betörésveszély esetén, még inkább reméljük azonban azt, hogy nem érik ilyen károk ezt a kedves könyvtárat. Mert a benne dolgozók és a naponta növekvő számú használók vigyáznak rá. Az érzékeny színű, de szép padlószőnyeg ha statikus elektromosságot halmoz is fel, de makulátlanul tiszta. (Előbb-utóbb rá kell szólni azt a néhány tízezer forintot védőpermettel való bevonására.)

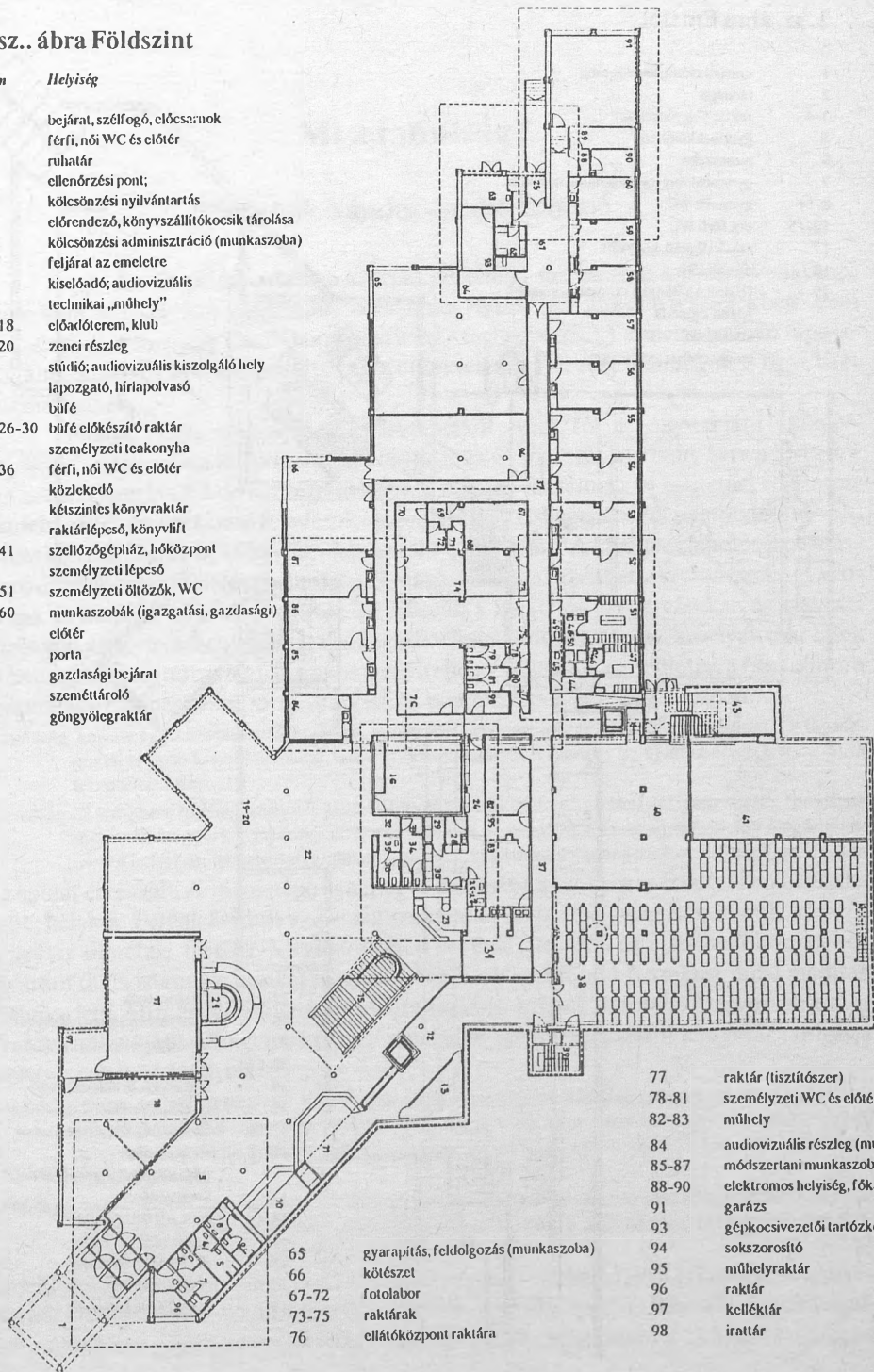
Végezetül hadd emlékeztessünk még egyszer arra, hogy a könyvtárépület szakmai programja tíz éve készült. Ezért van az, hogy a könyvtár még a régi, manuális technológia szerint működik, s csak most lép az új szakasz, a számítógépesítés küszöbére. Ha nem ennek tudatában tervezték is meg az épületet, úgy látjuk, megvan benne a lehetőség arra, hogy befogadja a számítógépes technológiát, helyet adjon a lokális hálózatnak (előnyös e szempontból az álmennyezet!), s a távközlési kapacitásbővítést is lehetővé tegye.

A könyvtár igazgatója és csapata (csinos formaruhában, rajta a megszólíthatóság-hoz szükséges névjeggyel) olyan szakmai elképzelést tett az építész elé, amelynek épületben való realizálása holnap, s talán holnapután is kényelmes és rugalmas teret nyújt az egyre fejlődő könyvtári szolgáltatások és technológia számára. *Kojnok Nándor* az új épület megnyitásakor belépett azok közé a könyvtárosok közé, akiknek megadott, hogy életművük részeként (koronájaként?) egy korszerű könyvtárral gazdagítsák a magyar könyvtárügyet.

1. sz.. ábra Földszint

Szám Helyiség

- 1-3 bejárat, szélfogó, előcsarnok
 4-9 férfi, női WC és előtér
 10 ruhátár
 11 ellenőrzési pont;
 kölcsönzési nyilvántartás
 12 előrendező, könyvszállítókoszik tárolása
 123 kölcsönzési adminisztráció (munkaszoba)
 15 feljáró az emeletre
 16 kiselőadó; audiovizuális
 technikai „műhely”
 17-18 előadótér, klub
 19-20 zenei részleg
 21 stúdió; audiovizuális kiszolgáló hely
 22 lapozgató, hírlapolvasó
 23 büfé
 24; 26-30 büfé előkészítő raktár
 31 személyzeti teakonyha
 32-36 férfi, női WC és előtér
 37 közlekedő
 38 kétszintes könyvraktár
 39 raktárlépcső, könyvlift
 40-41 szellőztetőház, hőközpont
 43 személyzeti lépcső
 44-51 személyzeti öltözők, WC
 52-60 munkaszobák (igazgatási, gazdasági)
 61 előtér
 62 porta
 25 gazdasági bejárat
 63 személtároló
 64 göngyölegraktár

- 77 raktár (lisztűtőszér)
 78-81 személyzeti WC és előtér
 82-83 műhely
 84 audiovizuális részleg (munkaszoba)
 85-87 módszertani munkaszobák
 88-90 elektromos helyiség, főkapcsoló
 91 garázs
 93 gépkocsivezetői tartózkodó
 94 sokszorosító
 95 műhelyraktár
 96 raktár
 97 kelléktár
 98 irattár

- 65 gyárapítás, feldolgozás (munkaszoba)
 66 kötészeti
 67-72 fotolabor
 73-75 raktárak
 76 ellátóközpont raktára

2. sz. ábra Emelet

- 1 emeleti előtér, katalógusok
- 2 lársalgó
- 3-4 raktár (fogyóeszköz)
- 5 gyermekkönyvtár
- 6 meseszoba
- 7 gyermekkönyvtárosok munkaszobája
- 8-11 gyermek WC
- 12-15 női, férfi WC
- 17 raktári lépcső, könyvlift
- 18 olvasóterem
- 19 feljárt a galériára, szaggatott vonallal jelzett a galéria
- 20 közlekedő
- 21 munkaszoba (helyismeret)

